
Deltakende evaluering – fornyelse av prosedyrer ved Det psykologiske fakultet

---

Hva saken gjelder

Deltakende evaluering ble vedtatt som prinsipp av fakultetsstyret i 2014 (91/14). Siden da, har det vært flere revisjoner i UiBs kvalitetssystem for utdanning, senest 2. mai 2024, som påvirker fakultetets praksis, spesielt når det gjelder emneevaluering. Denne saken er en oppfølging av fakultetsstyresak [71/24 Fakultetsinterne justeringer knyttet til UiBs reviderte kvalitetssystem for utdanning](#). I den saken ble det bestemt at endringer som har med de årlige egenvurderingene å gjøre i kvalitetssystemet for utdanning skulle håndteres i en egen sak i KUE i november 2024 og i fakultetsstyret i desember 2024.

I tillegg har det gått 10 år siden deltakende evaluering ble vedtatt. KUE har vurdert en oppdatering av prinsippene og praksiser i deltakende evaluering, og ber fakultetsstyret vedta en fornyet og oppdatert beskrivelse.

Deltakende evaluering på Det psykologiske fakultet

Fakultetet vedtok deltakende evaluering i 2014 (vedtak og rapport vedlagt). Dette styrket fakultetets kultur for både studentinvolvering og emneutvikling. Emner evalueres hver gang de går – ikke bare hvert 3. år, som var det formelle kravet på UiB – og evalueringene legges ut i studiekvalitetsbasen. Det Psykologiske Fakultet har en sterk kultur for å evaluere emnetilbudet vårt, særlig med sluttevaluering av emner. Evalueringene legges ut i varierende grad i studiekvalitetsbasen.

Samtidig har flere endringer i UiBs kvalitetssystem for utdanning utfordret fakultetets praksis med emneevaluering. I systemet vedtatt av universitetsstyret i 2018 (18/104) ble det innført krav om både årlige egenvurderinger av alle emner og de formelle 3-årige evalueringene. Dette skapte forvirring på fakultetet, da det ikke var klart hva en egenvurdering skulle innebære i forhold til deltakende evaluering hver gang emnet ble tilbudt.. Fakultetet løste det som kunne se ut som et dobbeltkrav ved å bruke evalueringene som det allerede var praksis for i deltakende evaluering som egenvurderingene. På universitetsstyremøtet 2. mai 2024, ble kravet om egenvurderingene fjernet.

Fjernet årlig krav om rapportering ved UiB og konsekvenser for deltakende evaluering

Mesteparten av teksten i denne delen av saken er gjenbrukt fra KUE sak 16/24 om UiBs revidert kvalitetssystem for utdanning, med noen mindre justeringer.

Kravet om årlige egenvurderinger er fjernet fra UiBs kvalitetssystem for utdanning med hensikten om å vekke utviklingsarbeid i form av samarbeid og samtaler innenfor fagmiljøet fremfor rapporteringskrav. Se videre denne beskrivelsen fra kapittel 3 i kvalitetssystemet for utdanning:

Formålet med utviklingsdelen av kvalitetssystemet er å fremme kollegialt samarbeid om utvikling av kvalitet i utdanning. Dette baserer seg på kontinuerlig dialog og arbeid med studiekvalitet ved enhetene, langsiktig og strategisk utvikling av studietilbudet, en forskningsbasert tilnærming og erfaringsdeling fra kvalitetsutviklingstiltak. Arbeidet understøttes av løpende vurderinger på emne- og programnivå, regelmessige tilbakemeldinger fra studenter, årlige studiekvalitetsmeldinger på institutt, fakultets- og sentralnivå, samt årlige dialogmøter om utdanning mellom institutt- og fakultetsledelse, og mellom fakultets- og universitetsledelse.

Den årlige rapporteringen er fjernet fra kvalitetssystemet, samt den skriftlige studiekvalitetsmeldingen på programnivå. Det forventes at utviklingsarbeid foregår kontinuerlig, at det er noe type dokumentasjon «for enhetens felles hukommelse», og at det samarbeidet og den dialogen på programnivå informerer instituttets årlige studiekvalitetsmelding, som gjenstår i kvalitetssystemet.

Det psykologiske fakultetet har, jf fakultetsstyrevedtak (91/14), en godt innarbeidet praksis om deltakende evaluering som tilsier at alle emner evalueres hver gang de går, og at evalueringene legges ut i studiekvalitetsbasen.

Det er verdt å se nærmere på hva som er kravet til emneevalueringer ifølge kvalitetssystemet for utdanning ved UiB (kapittel 4.1):

Alle emner skal evalueres minimum hvert tredje år eller hver tredje gang emnet undervises (for emner som undervises sjeldnere enn hvert år).

Emneevaluering skal omfatte:

- *informasjon om oppfølging og eventuelle justeringer siden sist emneevaluering*
- *vurdering av faglig innhold, kobling til forskning på feltet og samsvar mellom emnet og studieprogrammene som emnet inngår i*
- *vurdering av pedagogiske valg, samsvar mellom emnets læringsutbyttebeskrivelse, undervisnings-, lærings- og vurderingsformer og refleksjon over studentens læring og gjennomføring som følge av disse valgene*
- *resultater fra studentevalueringer og eventuelt andre tilbakemeldinger som er aktuelle for emnet*
- *vurdering av samsvar mellom studentenes arbeidsmengde og studiepoenguttelling.*
- *I de tilfellene emnet har praksis eller andre ordninger for kontakt med arbeidslivet, skal det evalueres om ordningen fungerer tilfredsstillende.*

Emneansvarlig har det faglige ansvaret for gjennomføringen av evaluering av emnet.

Emneansvarlig leverer en rapport med oppsummering av resultatene og forslag til forbedringstiltak der det er aktuelt.

Fakultetets vedtak om deltakende evaluering og rapporten som ligger til grunn spesifiserer ikke hva som skal inngå i en emneevaluering, men eksemplene som er gitt i rapporten gir tydelig inntrykk av at meningen er at måten evaluering er gjort, og hva som skal inkluderes i en evalueringsrapport, skal være romslig. Det er ikke nødvendigvis av betydning at alle punktene listet i UiBs kvalitetssystem for utdanning skal inkluderes hver gang emner går.

I mars 2021 satte KUE ned en arbeidsgruppe bestående av to vitenskapelige ansatte, to studenter, og en administrativ representant som fikk i oppdrag å redigere og konkretisere retningslinjene for

Deltakende evaluering. Hovedfokus skulle være å harmonisere retningslinjene opp mot kvalitetssystem (2018-versjonen) og behovet for mer studentinvolvering. Arbeidsgruppen leverte et forslag januar 2022 med minimale endringer, men forslaget ble ikke tatt opp i KUE på grunn av manglende tid.

KUEs drøfting september 2024 og det videre arbeidet

I en sak om UiBs revidert kvalitetssystem for utdanning, ble KUE bedt om å drøfte følgende:

- Hvordan kan fagmiljøene dokumentere det løpende kvalitetsarbeidet (j.f. kapittel 3 i kvalitetssystemet), og hva slags støttestruktur bør være på plass for å sikre at dokumentasjon lagres slik at den er tilgjengelig for staben i programmet?
- Ønsker fakultetet å differensiere mellom den formelle emneevalueringen hvert 3. år, med de kravene satt i kvalitetssystemet for utdanning ved UiB, og den ønskede deltakende evaluering på fakultetet med tyngre vekt på løpende utvikling og refleksjon? Hvis ja, hvordan bør vedtaket om deltakende evaluering justeres?
- Trengs det andre strukturer eller rutiner på fakultetet for å tilrettelegge for løpende dialog på programnivå, både for å fasilitere programutvikling og for å sørge for kommunikasjon som kan spille inn til instituttens studiekvalitetsmeldinger?

KUE vedtok i denne saken (16/24) å sette ned en arbeidsgruppe bestående av visedekan, et annet medlem i KUE, og en studentrepresentant. Arbeidsgruppen skulle revidere skrevet om deltakende evaluering basert på KUEs diskusjon, og skrevet skulle legges frem på møtet i KUE i november 2024.

Visedekan Yael Harlap, stedfortreder på IBMP Kjetil Vikene og leder for Psykologisk studentforening Malene Eliassen utformet arbeidsgruppen og hadde to møter. Mellom møtene, traff visedekan Yael Harlap programansvarlige på fakultetet og ba om innspill til arbeidsgruppens forslag, som ble drøftet muntlig.

Oppsummering av forslaget og den uformelle tilbakemeldingen fra programansvarlige

Forslaget fra arbeidsgruppen har følgende hovedpunkter:

- Begrepet «deltakende evaluering» beholdes, med en presisering av (1) hva som vektlegges i evalueringsprosessen og (2) hvordan evalueringsarbeidet dokumenteres
- En vektlegging av lavterskel løpende eller underveisevaluering av emner, i tillegg til eller i stedet for sluttevaluering
- En årlig egenvurdering (som skiller seg fra den formelle emneevalueringen med at den er mer uformelle og trenger ikke treffe alle kravene til den 3-årige emneevalueringen) som erstatter kravet i fakultetsstyrevedtak deltakende evaluering om at en evalueringsrapport legges i studiekvalitetsbasen hver gang emner går
- De kortfattede egenvurderingene lagres på fakultetsnivå; programansvarlige lagrer dem også på et felles område (f.eks. Teams) for undervisningsstabene; de legges ut ikke automatisk, men studenter kan be om innsyn
- Den 3-årige evalueringsrapporten som møter alle kravene satt i UiBs kvalitetssystem for utdanning og som basere seg på egenvurderingene samt forrige evalueringsrapport, lagres i studiekvalitetsbasen

Som i det opprinnelige skrivet som ble vedtatt i 2014, beholder den revisjonen løsninger for at studentene er informert om *deltakende evaluering*.

Når visedekan drøftet forslaget muntlig med programansvarlige på fakultetet i oktober 2024, var innspillet noe sprikende. Noen var for å beholde en type årlig rapportering mens andre ville fjerne rapportering som ikke er krevd av UiBs kvalitetssystem (og med det, endre eller fjerne fakultetsstyrevedtaket om deltakende evaluering).

Det var også varierte meninger om studentenes rett til innsyn på egenvurderinger. Her vektet arbeidsgruppen studentenes stemme, og KUE presiserte at studenter har rett til innsyn gjennom det relevante fagutvalget. Når studenter ønsker å melde det de mener er et problem med et emne, er det nyttig for dem å kunne se om det samme har blitt drøftet tidligere. Da er en evaluering hvert 3. år for sjeldent til å være opplysende nok. Samtidig, ville KUE presisere at en egenvurdering er et internt notat, og ikke trenger være skrevet på en formell måte.

Arbeidsgruppen mente følgende:

- at kulturarbeid med deltakende evaluering fører til et viktig løft i studiekvalitet på fakultetet, og derfor ønsker å opprettholde fakultetets praksis for regelmessige evalueringspunkter
- at arbeide med deltakende evaluering bidrar til en kultur på fakultetet preget av samtaler og samarbeid med studenter og kollegaer, og oppleves av alle involverte som betydningsfullt
- at fakultetet har den felles enkle prosesser og systemer som sikrer smidighet – samtidig som de gjør det lettere å opprettholde den «felles hukommelse». Vi tror arbeidet med den 3-årige evalueringen vil være betraktelig enklere – og også av høyere kvalitet – med egenvurderingene som grunnlag, særlig der emneansvarlig byttes ut underveis.

Vedtaket i KUE som omhandlet beskrivelsen av deltakende evaluering er følgende:

KUE anbefaler at fakultetet legger den reviderte versjonen av 'Deltakende evaluering' med justeringene som kom frem i diskusjonen til grunn som en overordnet praksis for fakultetets evalueringsarbeid, og dette forutsettes gjort innenfor ressursrammen som finnes til enhver tid.

Tydeliggjøring av emneansvarliges og programansvarliges roller

Arbeidsgruppen videre foreslo at emneansvarliges rolle tydeliggjøres med å endre punktet i fakultetets instruks til emneansvarlig fra: «*Evaluering av emnet (gjennomføre og følge opp jf. kvalitetssikringssystemet)*»

Til: «*Gjennomføre og følge opp studentdeltakende underveis- og avsluttende emneevaluering (jf. Fakultetsstyrevedtaket deltakende evaluering; UiBs kvalitetssystem for utdanning). De årlige egenvurderingene skal danne grunnlag for den 3-årig emneevalueringen.*»

Punktet i fakultetets funksjonsbeskrivelse for programansvarlig var foreslått endret fra: «*Bidra til løpende kvalitetssikring på programnivå. Sikre at emne- og programevaluering, herunder fagfeller rapport og evalueringsrapport, gjennomføres i samarbeid med emneansvarlig.*»

Til: «*Bidra til løpende kvalitetsutvikling og kvalitetssikring på programnivå. Sikre at emne- og programevaluering, herunder fagfeller rapport, innspill fra arbeidslivsrepresentant, deltakende*

evaluering og evalueringsrapport (3-årige emneevalueringer, 6-årige programevalueringer), gjennomføres i samarbeid med emneansvarlige.»

Det er verdt å nevne at disse endringene ikke har blitt drøftet med programansvarlige som gruppe, men de ble behandlet i KUE. De er likevel en presisering og ikke en betydelig endring i rollene.

Forslag til vedtak:

- Fakultetsstyret vedtar den reviderte versjonen av 'Deltakende evaluering' som en overordnet praksis for fakultetets evalueringsarbeid, og dette forutsettes gjort innenfor ressursrammen som finnes til enhver tid.
- Fakultetsstyret vedtar endringer i instruks til emneansvarlig og funksjonsbeskrivelse for programansvarlig som beskrevet i saksforelegget.

Vedlegg

Norman Anderssen
dekan

Anne Kristin Lamo Aanstad
fungerende fakultetsdirektør

28.11.2024/Lena Sanden

- 1 Deltakende evaluering - fornyelse av prosedyrer 2014
- 2 Deltakende evaluering ved det Psykologiske fakultet
- 3 Revidert notat om deltakende evaluering 1.10.14

Deltakende evaluering – fornyelse av prosedyrer ved Det psykologiske fakultet Oktober 2024

Det psykologiske fakultet har lenge hatt et fokus på løpende deltakende evaluering av emne og program som en viktig ledd i vårt arbeid med studiekvalitet. I 2014, vedtok fakultetsstyret begrepet «deltakende evaluering» som «en overordnet praksis for fakultetets evalueringsarbeid» (styresak 91/14). I det siste tiår, har det skjedd mye i undervisningslandskapet, inkludert endringer i universitets- og høyskoleloven, to revisjoner av Universitetet i Bergens kvalitetssystem for utdanning, koronapandemien, verktøy basert på kunstig «intelligens», m.m.

Kvalitetsutvalget for undervisning og evaluering (KUE) ved fakultetet foreslår at fakultetet beholder begrepet «deltakende evaluering», med en oppdatering og fornyelse av (1) hva vi vektlegger i evalueringsprosessen og (2) hvordan vi dokumenterer evalueringsarbeidet. Denne fornyelsen ikke innebærer nye arbeidsoppgaver eller store endringer i arbeidet med deltakende evaluering – vi holder fast på hensikten som la bak den opprinnelige adopsjonen av denne som evalueringspraksis på fakultetet.

Underliggende prinsipper i deltakende evaluering inkluderer:

- evaluering er en kontinuerlig læringsprosess som foregår på alle nivå i utdanningsløpet og der målsettingen er å utvikle gode utdanningspraksiser
- det tilrettelegges for en kultur der alle involverte tar ansvar og bidrar til kvalitet i utdanningen gjennom løpende dialog basert på gjensidig tillit
- studentinvolvering er en fundamental bærebjelke og studentene skal ha reell medvirkning i kvalitetsutvikling i utdanningene på fakultetet
- emneansvarlige skal oppleve reell autonomi i evalueringsarbeid
- kvalitetsutviklingsarbeid dokumenteres for felles institusjonell hukommelse, mulighet for studentene til å ha innsyn, og mulighet for universitetseier til å ha innsyn
- kvalitetsutviklingsarbeid skal rigges for at det oppleves som meningsfullt og nyttig av alle involverte, og ikke en byråkratisk byrde

Det er også et prinsipp i denne fornyelsen av deltakende evaluering at evalueringsarbeid inngår i timeressursen til emneansvarlig, og endringene som foreslås her ikke øker den totale ressursbruken sammenlignet med dagens evalueringspraksis.

For å tydeliggjøre hva som deltakende evaluering innebærer av praksis og krav på fakultetet, er det nyttig å drøfte adskilt *evaluering som prosess* og *evaluering som produkt*.

Evaluering som prosess: hvorfor, hvordan, hvem og når

I bunn, ønsker vi med evaluering å fange opp hva fungerer bra i dag, hva funker ikke like bra, og som følge av det, hva kan vi gjøre slik at det sistnevnte funker bedre. Når vi skal svare på disse spørsmålene, så må vi bestemme for hva slags datagrunnlaget er det riktige/er godt nok, hvem sitt perspektiv skal inkluderes, og når i et emnes livsyklus

vi ønsker å få in svarer. Tabell 1 viser noen muligheter, men ikke er en uttømmende liste.

Tabell 1: Evalueringsprosessen

Hvordan	Hvem	Når
Spørreskjema (lukket svar)	Underviser(e)	Etter eller mot slutten av emnet
Spørreskjema (åpent svar)	Studenter (alle, et utvalg, en representant)	Midtveis
Fokusgruppe	Seminarledere (studenter)	Flere punkter underveis
«Classroom assessment techniques» ¹ (ofte digitale)	Kollegaer	Løpende/mange punkter underveis
Digital postkasse i mitt.uib	Fagfelle	
Uformell samtale		
Rapport (mest med fagfelle)		

I det første tiåret med vedtaket «deltakende evaluering» på fakultetet, når det gjelder evaluering av *emne* har det ofte vært mest fokus på tilbakemelding fra studenter, på ett bestemt tidspunkt i et emne, oftest mot slutten av eller etter emnets gjennomføring. Det har variert betydelig hvordan innspill fra studenter har blitt fanget. På ISP har det blitt praktisert sluttevaluering med spørreskjema, mest med lukkede svar men med mulighet for åpne svar. På HEMIL har det vært tradisjon for fokusgrupper. Overalt er emneansvarlige på fakultetet rutinerte til å fange opp (noen av) studentenes meninger mot slutten av emnet.

I denne fornyelsen av deltakende evaluering som prinsipp, ønsker vi å oppmuntre til at det med å hente inn lavterskel *underveistilbakemelding* fra studenter blir bredere praktisert. Gevinster med underveistilbakemelding, enten det er midtveis eller mer løpende, er mange:

- Gir opplysning om studentenes opplevelse av emne, med muligheter for å gjøre justeringer som kommer nåværende kullet til gode
- Gir øyeblikkelig tilbakemelding om undervisning og læring som prosess
- Gir opplysning om studentenes læring slik at underviseren vet om noe må gjentas eller tilnærmes på en annen måte
- Oppmuntrer oss til å huske at undervisning er en prosess der vi prøver ut forskjellige pedagogiske tilnærminger og reflekterer over dem
- Hjelper studenter utvikle evnen til å overvåke egen læring (metakognisjon)
- Hjelper studenter føler seg sett og hørt, selv i emner med mange studenter
- Kommuniserer til studenter at underviserne bryr seg om deres læring
- Fanger opp problemer/misnøye før det utvikler seg
- Får (muligens, og særlig med flere evalueringstidspunkter) flere responser enn med sluttevaluering siden studenter har mer insentiv til å bidra

¹ Se veilederen, vedlagt, for en beskrivelse og eksempler av «Classroom assessment techniques»: korte, lavterskelmetoder for å fort fange opp studentenes perspektiver

Evaluering som produkt

Fakultetsstyrevedtaket om deltakende evaluering innebærer at hvert emne evalueres hver gang det går – og at sluttproduktet (i tillegg til det utviklingsarbeidet som munner ut fra innspillet) er en rapport som skal lastes opp til UiBs studiekvalitetsbasen. Per i dag, er det ikke jevnlig praktisert over hele fakultetet at emneevalueringsrapporter legges ut i studiekvalitetsbasen, selv om det er en del av fakultetsstyrevedtaket.

Kravet på Universitetet i Bergen, nedfelt i den nylige reviderte kvalitetssystemet for utdanning, er at hvert emne evalueres minimum hvert tredje år eller hver tredje gang emnet undervises (for emner som undervises sjeldnere enn hvert år)². I kvalitetssystemet for utdanning, er det et tydelig skille mellom utviklingsarbeid (løpende) og sykliske arbeid for kontroll (3-årige emneevalueringer og 6-årige programevalueringer).

Ifølge kvalitetssystemet for utdanning ved UiB, skal emneevalueringsrapporten omfatte:

- informasjon om oppfølging og eventuelle justeringer siden sist emneevaluering
- vurdering av faglig innhold, kobling til forskning på feltet og samsvar mellom emnet og studieprogrammene som emnet inngår i
- vurdering av pedagogiske valg, samsvar mellom emnets læringsutbyttebeskrivelse, undervisnings-, lærings- og vurderingsformer og refleksjon over studentens læring og gjennomføring som følge av disse valgene
- resultater fra studentevalueringer og eventuelt andre tilbakemeldinger som er aktuelle for emnet
- vurdering av samsvar mellom studentenes arbeidsmengde og studiepoenguttelling.
- I de tilfellene emnet har praksis eller andre ordninger for kontakt med arbeidslivet, skal det evalueres om ordningen fungerer tilfredsstillende.

Kvalitetssystemet for utdanning ved UiB også nevner at:

Utviklingsarbeid med løpende evaluering, bør dokumenteres for enhetens felles hukommelse og videre arbeid med kvalitetsutvikling. Dette arbeidet danner grunnlaget for instituttets studiekvalitetsmelding.

Med denne fornyelsen av deltakende evaluering som praksis på Det psykologiske fakultet, ønsker vi en felles løsning på fakultetet der evalueringsprosessen dokumenteres for felles institusjonell hukommelse, men ikke utløser krav på en omfattende formell rapport hver gang emner går (som dagens praksis med deltakende evaluering gjør). Da legger vi opp til følgende løsning:

- At evaluering er en del av undervisningsprosessen og emneansvarliges ansvar hver gang emnet går. Emneansvarlige er sterk oppmuntret til å bruke

---

² <https://www.uib.no/kvalitet-i-utdanning/170434/kvalitetssystem-utdanning-ved-uib#4-1-evaluering-av-etablerte-studietilbud-nbsp->

underveisevaluering og kommunisere tilbake til nåværende kull basert på deres innspill

- Emneansvarlig skriver en kortfattet egenvurdering en gang i året som svarer på spørsmålene: hva fungerer? Hva ikke fungerer? Hva skal gjøres eller har blitt gjort som følge? Og hvordan har grunnlaget for disse vurderingene blitt fanget opp? Dette erstatter det tidligere kravet på fakultetet at en evalueringsrapport legges i studiekvalitetsbasen hver gang emne har gått.
  - For emner som går 2 ganger i året, oppsummeres begge ganger i samme egenvurdering.
  - Egenvurdering er et internt notat, og trenger ikke være skrevet på en formell måte.
- Egenvurderingene legges inn på et lokalt felles digitalt område (f.eks. studieprogrammets eller instituttets Teams-området) og også lagres på fakultetsnivå i arkivsystemet
  - Programansvarlig har ansvar for at egenvurderingene er lagret (dvs. sjekke at emneansvarlige har lagt den inn) på et felles område (f.eks., Teams) der de er tilgjengelige for undervisningsstaben
  - Egenvurderingene, som er ment til å være kortfattet og uformelle skrevet, ikke deles automatisk med studenter. Studenter kan be om innsyn gjennom det relevante fagutvalget, med en forståelse for at en egenvurdering er ment til å være et internt notat.
- Emneansvarlig skriver en rapport som omfatter de overnevnte punktene hvert 3. år som nedfelt i UiBs kvalitetssystemet for utdanning
- Den 3-årige evalueringsrapporten lagres i studiekvalitetsbasen

Studenter og ansatte på samme lag

Utdanningen drives for studentene, og studentene utgjør selve forutsetningen for at utdanning skjer. For å sikre gode studietilbud og undervisningspraksiser som er i tråd med prinsippene forankret i UiBs kvalitetssystem for utdanning³ og Det psykologiske fakultet sine visjoner, intensjoner og retningslinjer, er studentenes stemme, blant annet gjennom deltakende evaluering, helt fundamental. Det sentrale spørsmål blir: Hvordan kan vi engasjere studentene i en evalueringspraksis som både engasjerer dem og samtidig fremmer UiBs og Det psykologiske fakultet sine målsettinger på dette området? Om deltakende evaluering skal kunne realiseres, må studentene ha reell innflytelse i denne prosessen.

En vekting av underveisevaluering bidrar til at studenter ser nytten av å ta aktiv deltakelse i evalueringsprosesser, når den kulturen for deltakende evaluering synliggjør at tilbakemeldinger blir tatt hensyn til, både den evaluering som er positiv og den som påpeker problematiske forhold. Heri ligger det at studentene også må få informasjon om at det noen ganger ikke er mulig å foreta de endringer som påpekes, og få begrunnelser for dette. Slike tilbakemeldinger kan gis i egne møter, på slutten av forelesninger/undervisning eller som en del av andre fellesaktiviteter. Tilbakemeldinger

---

³ <https://www.uib.no/kvalitet-i-utdanning/170434/kvalitetssystem-utdanning-ved-uib#1-1-strategiske-ambisjoner-for-arbeidet-med-kvalitet-i-utdanning>

til studentene må som nevnt inneholde de muligheter for tiltak som fagmiljøet ser, men også orientering om at der på enkelte områder kan være hindringer som gjør at deres tilbakemeldinger og forslag ikke kan tas umiddelbart til følge.

Da er løsningen for å holde studentene informert følgende:

- Informasjon om deltakende evaluering gis på alle informasjonsmøter for nye studenter, inkludert verdien av deres innspill til fakultetet, hvor de kan finne emneevalueringer, og mulighet for å be om innsyn til egenvurderinger. Her kan det også gis informasjon om evalueringsetiske forhold, som hvordan man formulerer seg saklig, blant annet ved å unngå sårende personkritikk.
- Psykologisk studentforening (PSF) bør være en viktig pådriver for implementering av deltakende evaluering og bør sette seg godt inn i ambisjonene og mulighetene som deltakende evaluering gir for økt studiekvalitet. PSF bør også informere alle studentrepresentanter i råd og utvalg om deltakende evaluering og viktigheten av at studenter deltar aktivt i evalueringer.
- Ved oppstart av emner orienteres studenter om at tidligere evalueringer er tilgjengelige i studiekvalitetsbasen.

Konklusjonen

Vi mener at evaluering med økt vekt på deltakelse, særlig underveis, vil bidra til UiBs ambisjon om danning, refleksjon og kritisk tenkning omkring kunnskap, praksis og faglighet, og at dette er et forhold som gjelder både for studenter og ansatte

Vedlegg: Veileder for underveisevaluering

Vedlegg: Veileder for underviseevaluering

Summativ evaluering, som skjer mot slutten eller etter endt emne for å få en oversikt over hvordan studentene opplevde emnet, er godt forankret i praksisene på Det psykologiske fakultetet. Den største ulempen med frivillig summativ evaluering er at studentene som nettopp ble ferdig med emnet har lite insentiv til å delta. Summativ evaluering pleier å skje når studentene har det særlig travelt (eksamenstiden). I tillegg, trøtthet med undersøkelser sammen med at studenter selv ikke får nytte av å bidra etter endt emne, gjør det lite motiverende. Deltakelse er da lav, og emneansvarlige vet lite om utvalget som svarer. Fordelen med summativ evaluering er at studenter har anledning til å reflektere over emnet i sin helhet.

Formativ evaluering, eller det som vi har kalt underviseevaluering, består av innsamling av studentenes innspill enten midtveis, innimellom, eller gjennomgående. De samme metodene kan brukes som i summativ evaluering, men også mer uformelle teknikker som tar lite tid og kan gjennomføres under selve undervisning. Det finnes mange eksempler om korte og enkle måter for at underviseren kan holde fingeren på pulsen av studentgruppens opplevelse og læring i boken «Classroom Assessment Techniques» (CATs; Angelo & Cross, 1993). Mange av disse også finnes med et kjapt internetsøk. På de fleste CATs kan man bruke digitale responssystemer som Mentimeter, men også gode gamle pen og gule lapper. Noen nyttige teknikker for undervis evaluering inkluderer:

- Stopp, start, fortsett (hva vil studenter at underviseren skal slutte med å gjøre, starte på, eller fortsette med)
- «1-minute paper» (studenter får 1 minutt til å svare på et spørsmål skriftlig på papir eller digitalt – spørsmålet ofte forsøker å fange opp studentenes forståelse og læring av dagens tema, men det kan være hva som helst underviseren vil få tilbakemelding på)
- Rose og torn (en rose: noe studenten likte eller mente var bra; en torn: noe studenten ikke likte. En kan også inkludere en knopp som representerer noe som har begynt å vokse for studenten)

Det er særlig nyttig å komme tilbake til studentgruppen med en kort oppsummering eller refleksjon over innspillet, der det gir mening å gjøre det. Studenter setter pris på å føle seg sett og hørt, selv når endt resultat er at de får en kort forklaring på hvorfor noe de ønsker ikke kan gjennomføres. De kan også ofte komme med gode forslag som faktisk kan implementeres uten stor bekostning.

Styre: Fakultetsstyret ved Det psykologiske fakultet

Styresak: 91/14

Møtedato: 03.12.2014

Dato: 19.11.2014

Arkivsaksnr: 2011/10509

Deltakende evaluering ved det Psykologiske fakultet

Bakgrunn

Kvalitetsutvalget for undervisning og evaluering (KUE) har ansvar for å følge opp evalueringen av studieprogrammer og emner ved Det psykologiske fakultet. KUE følger de bestemmelser som er nedfelt i Lov om universitet og høyskoler (UHL), og UiB sitt system for kvalitetssikring. Evaluering og tolkning av evalueringstiltakene er viktige forutsetninger for kvalitetsutviklingen, og i møte 13. september 2011 vedtok KUE å prioritere evaluering av emner og studieprogram de neste årene. Flere av fakultetets emner og studieprogram er senere blitt evaluert og gjennomgått med sikte på endringer i struktur eller innhold. Dette gjelder for eksempel utvidelse av bachelorprogrammene i psykologi (styresak 86/11), utvikling av mastergrad i psykologi (styresak 5/13) og den nylige gjennomgangen av fakultetets øvrige undervisningsportefølje (styresak 62/14).

En av grunnene til at denne saken ble fremmet i KUE, var en henvendelse fra Studentutvalget (PSU), som ønsket en gjennomgang av prosedyrene, gjennomføringen og oppfølgingen av emneevalueringene ved fakultetet. Videre var det lenge siden KUE på en samlet måte hadde diskutert evalueringsrutiner ved fakultetet. Den (da) nye studiekvalitetsbasen ved UiB inviterer til større oppmerksomhet om evalueringer, og evalueringene blir lettere tilgjengelige for alle interesserte. Dette fordrer en bedre kvalitetssikring av dokumenter som legges i basen.

KUE ønsket med denne saken å legge grunnlaget for en langsiktig prioritering av evalueringsrutinene ved fakultetet. Det ble samtidig påpekt at fakultetet har godt etablerte rutiner for kvalitetssikring av evaluering ved at alle studieprogram har ekstern programsensor, at alle emner skal evalueres hvert 3. semester, og at alle evalueringsrapporter legges i studiekvalitetsbasen. Etter at dette arbeidet ble satt i gang har KUE også laget en plan for evaluering av alle studieprogram ved fakultetet.

På bakgrunn av ønsket fra studentutvalget, og behovet for å skape en felles overordnet rutine for evaluering ved fakultet ble de ulike programutvalgene involvert, og KUE nedsatte en komite på fire personer (2 studenter, 1 vitenskapelig ansatt og visedekan), som skulle utarbeide et forslag til evalueringsstrategi for fakultetet. Denne skulle basere seg på programutvalgenes vurderinger, faglige vurderinger og UiBs kvalitetshandbok.

Komiteens medlemmer:

Aurora Helgesen (student ved årsstudiet og psykologstudiet)
 Gabriella Osborne (student ved bachelor og masterprogrammet i arbeids- og organisasjonspsykologi)
 Kariane T. Westrheim (førsteamanuensis ved IPED)
 Norman Anderssen (visedekan)

Arbeidsgruppen leverte notatet *Deltakende evaluering*. Studentutvalget ved Det psykologiske fakultet (PSU) fikk deretter mulighet til å komme med innspill på notatet. KUE behandlet notatet, og innspill fra PSU i møte 2. april 2014, og gav vise-dekan fullmakt til å slutføre arbeidet med å innføre 'Deltakende evaluering' som en del av fakultetets helhetlige evalueringsarbeid. Visedekan har i samarbeid med professor Norman Andressen og 1. amanuensis Astrid Tolo arbeidet videre med sikte på å:

1. framheve intensjon om løpende formativ evaluering
2. nyansere og avklare innspillene fra PSU og
3. klargjøre ressursbehovet

Hovedpunkt i notatet om deltakende evaluering:

- Skape et klima og en kultur der er naturlig at evaluering inngår.
- Det skal settes av tid til å evaluere emner hver gang de gjennomføres. Det er opp til fagmiljøet å avgjøre hvordan dette blir gjennomført.
- Studentrepresentant skal være involvert i publisering av rapporter i studiekvalitetsbasen. Dette skal sikre innsyn, dokumentasjon og informasjon.
- Studentene får tilbakemelding når rapportene er publisert i studiekvalitetsbasen.
- Informasjon om deltakende evaluering skal gis på alle informasjonsmøter.
- Studenters involvering i undervisningen bør gjøres til gjenstand for evaluering

KUE behandlet i møte 1.10.2014 det reviderte forslaget og anbefaler at *Deltakende evaluering* legges til grunn som en overordnet praksis for fakultetets evalueringsarbeid. KUE anbefaler videre at deltakende evaluering innarbeides som en del av arbeidet med å gjennomføre *Studieplanendringer for økt studiekvalitet og en styrking av instituttens fagmiljø* og inngår i ny strategiplan for Det psykologiske fakultet 2015-2019. Både KUE og arbeidskomiteen mener at det ikke er nødvendig med ekstra ressurser for å gjennomføre de nevnte tiltakene.

vedtak:

Fakultetsstyret støtter KUE i sin anbefaling og legger 'Deltakende evaluering' til grunn som en overordnet praksis for fakultetets evalueringsarbeid og forutsettes gjort innenfor dagens ressursramme.

Jarle Eid
dekan

Ragna Valen
fakultetsdirektør

Deltakende evaluering fanger opp tonen i det som bør være fakultetets ambisjon, en læringsprosess som foregår på alle nivå i utdanningsløpet og der målsettingen er å utvikle gode utdanningspraksiser.

Deltakende evaluering

Notat fra arbeidsgruppe 13. mars 2013

Det psykologiske fakultet

KUE

Oppsummering og anbefalinger

1. Både i UiB og Det psykologiske fakultet sine strategiplaner for 2011-2015 fremgår det at systematiske prosedyrer for evaluering av studieopplegg og studieprogram er nødvendig for å sikre god kvalitet i utdanningen.
2. Med utgangspunkt i de vedtatte strategiplaner foreslår arbeidsgruppen at Det psykologiske fakultet setter som mål å videreutvikle fakultetets utdanningskvalitet og læringsmiljø ved å utvikle evalueringspraksis av høy kvalitet.
3. I UiBs og fakultetets strategiplaner blir deltakelse og dialog nevnt som viktige forutsetninger for en god evalueringspraksis. Arbeidsgruppen har derfor kommet fram til at uttrykket «deltakende evaluering» fanger opp tonen i det som bør være fakultetets ambisjon for evaluering fremover.

Oppdraget og arbeidsprosessen

Fakultetets kvalitetsutvalg for undervisning og evaluering (KUE) har diskutert evaluering i flere sammenhenger de siste to årene. På møte den 13.9.2011 vedtok KUE at utvalget ønsker om å prioritere evaluering av emner og studieprogram de nærmeste årene (KUE-sak 26/11). Det ble sendt en henvendelse til fakultetets programutvalg med informasjon om KUEs ambisjoner i denne forbindelse, samt bakgrunn for saken. Programutvalgene ble her bedt om å gi tilbakemelding om egne evalueringsrutiner, erfaringer, samt komme med innspill til eventuelle forbedrede rutiner (frist 30. mars 2012). De aller fleste programutvalgene ga tilbakemelding. På møte 2.5.12 vedtok KUE å nedsette en komité på fire personer (2 studenter, 1 vitenskapelig ansatt, samt visedekan) som skulle utarbeide forslag til evalueringsstrategi til behandling i KUE (se KUE-sak 19/12). Forslaget skulle basere seg på programutvalgenes vurderinger, faglige vurderinger og UiBs kvalitetssikringshåndbok.

Med i arbeidsgruppen har vært: Aurora Helgesen (student ved årsstudiet og psykologstudiet), Gabriella Osborne (student ved bachelor og masterprogrammet i arbeids- og organisasjonspsykologi), Kariane Westrheim (førsteamanuensis ved IPED), Norman Anderssen (visedekan).

Møter i arbeidsgruppen har vært: 25.mai 2012 (2 timer), 21.juni 2012 (3 timer), 14.sept. 2012 (2 timer), 31.oktober 2012 (2 timer), 22.januar 2013 (1 time). En foreløpig versjon av notatet ble lagt fram for KUE som o-sak på møte 23.januar 2013.

Strategiplaner

Evaluering av undervisningen fremgår som en nødvendig og viktig aktivitet i strategiske dokumenter ved UiB og Det psykologiske fakultet.

UiB presiserer i sin strategiplan for perioden 2011-2015 at «*kvalitet i utdanning sikres gjennom systematiske prosedyrer for kvalitetssikring og evaluering av studieopplegg, studier og studieprogram*» (s. 10). Det psykologiske fakultet følger opp dette i sin strategiske plan (2011-2015), og sier her at fakultetet vil «*...Bedre kvalitetssikring av undervisningen som tilbys gjennom synlig oppfølging av*

studentevalueringer.» (s.12). Fakultetet sier videre at fakultetet vil "...Systemforankre og sikre studenters og faglæreres deltakelse i kvalitetssikringsarbeidet» (s.12).

UiB har siden 2011 arbeidet målrettet med å operasjonalisere kvalitetsbegrepet og har nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av viserektor Kuvvet Atakan. Gruppen har utarbeidet et dokument, "Kvalitet i utdanning", som presiserer fire fokusområder for å kunne opprettholde og videreutvikle kvalitet i utdanning: i) Læringsmål, ii) undervisning og læringsformer, iii) vurderingsformer og iv) evalueringer. Når det gjelder det siste punktet, evalueringer, sier dokumentet: *"Evalueringens mål er forbedring og er derfor viktig for videreutvikling av kvalitet. Hele prosessen, fra formulering av læringsmål - læringsprosessen og til vurdering av måloppnåelse, må være gjenstand for evaluering. Arbeidsgruppen peker på at det er avgjørende å ha en prosessuell tilnærming til kvalitet og kvalitetsforbedring. Kvalitet i utdanning blir utviklet, i en kontinuerlig prosess som en integrert del av det daglige virket i utdanningsinstitusjonen, av ansatte og studenter."* (s.5). Dokumentet presiserer at *"Kvalitetskultur er først og fremst en arbeidskultur og ikke en evalueringskultur. Vi må ha en evalueringsarkitektur som ivaretar en helhetlig prosessuell tilnærming til kvalitet i utdanning gjennom monitorering, analyser og evaluering i en dynamisk og kontinuerlig prosess."* (s.5). Det foreliggende forslaget fra arbeidsgruppen ved Det psykologiske fakultet har søkt å imøtekomme ambisjonene om nettopp å skulle utvikle en evalueringskultur som fremmer en helhetlig og prosessuell tilnærming til undervisningen.

Generelt om evaluering

Evaluering kan sies å bestå av en rekke ulike aktiviteter innen rammer av prosessevaluering og sluttevaluering, den kan skje gjennom kontinuerlige samtaler og kommunikasjon mellom studenter og lærere, og den kan være både uformell og formell.

Arbeidsgruppen har kommet fram til at uttrykket «deltakende evaluering» fanger opp tonen i det som bør være fakultetets ambisjoner for evaluering. Vi betrakter evaluering som en kontinuerlig læringsprosess som foregår på alle nivå i utdanningsløpet og der målsettingen er å utvikle gode utdanningspraksiser. I dette arbeidet må både forelesere, studenter og andre delta. Deltakende evaluering betyr at det tilrettelegges for en kultur der alle involverte tar ansvar og bidrar til kvalitet i utdanningen gjennom løpende dialog basert på gjensidig tillit. Deltakende evaluering handler ikke nødvendigvis om at vi skal gjøre så mye mer enn det som er praksis i dag, men at fagmiljø og studenter får et mer bevisst forhold til evalueringens ulike sider gjennom å utvikle en felles, intern kvalitetskultur på fakultetet som helhet. På denne måten tror vi at både fagmiljø og studenter får et sterkere eierforhold til og engasjement i evalueringsarbeidet.

Forutsetninger for deltakende evaluering er blant annet at det skapes et klima for evaluering - en kultur der det er naturlig at evaluering inngår, jf. UiBs nylig utviklede notat om kvalitet i utdanning (se tidligere). Dette må handle om flere forhold. For det første må studentene få oppleve at de er velkomne til å gi sine tilbakemeldinger til fagmiljøet, og at dette er noe som er ønsket. Et annet forhold er at det i en kultur for deltakende evaluering ligger en forutsetning om at tilbakemeldinger blir tatt hensyn til, både den evaluering som er positiv og den som påpeker problematiske forhold. Heri ligger det at studentene også må få informasjon om at det noen ganger ikke er mulig å foreta de endringer som påpekes, og få begrunnelser for dette. Med andre ord må tilbakemeldinger til studentene inneholde de muligheter for tiltak som fagmiljøet ser, men også orientering om at der på enkelte områder kan være hindringer som gjør at deres tilbakemeldinger og forslag ikke kan tas umiddelbart til følge. Et tredje forhold gjelder at fagmiljøet som ber om evaluering, også må ha en beredskap for å motta den på en

åpen og konstruktiv måte. Unntaksvis inneholder evalueringer svært kritiske kommentarer fra studenter som det kan være en utfordring for faglærere å ta imot. I et fagmiljø hvor de ansatte har utviklet en felles, intern kvalitetskultur vil fagmiljøet i større grad være i stand til å betrakte evalueringen som en mulighet for endring av egne fagtilbud og praksis, og ikke kun som en tilbakemelding som omhandler den enkelte lærer, foreleser eller seminarleder.

Vi mener at evaluering med økt vekt på deltakelse vil bidra til UiBs ambisjon om dannelse, refleksjon og kritisk tenkning omkring kunnskap, praksis og faglighet, og at dette er et forhold som gjelder både for studenter og ansatte.

Studenters involvering

Utdanningen drives for studentene, og studentene utgjør selve forutsetningen for at utdanning skjer. For å sikre gode studietilbud og undervisningspraksiser som er i tråd med UiBs og Det psykologiske fakultet sine visjoner, intensjoner og retningslinjer, er studentenes stemme, blant annet gjennom evaluering, helt fundamental. Det sentrale spørsmål blir: Hvordan kan vi engasjere studentene i en evalueringspraksis som fremmer UiBs målsettinger på dette området? Om deltakende evaluering skal kunne realiseres, må studentene ha reell innflytelse i denne prosessen. De kan være pådrivere både når det gjelder planlegging og gjennomføring, men de må også delta i diskusjonen rundt tilbakemelding, konklusjon og oppfølging. Et forhold som melder seg her, er at studenter som planlegger, gjennomfører og bidrar i evalueringen, ikke nødvendigvis er de samme studentene som nyter godt av eventuelle justeringer og endringer i kjølvannet av evalueringen.

Eksisterende retningslinjer og evalueringspraksis

UiB og Det psykologiske fakultet har retningslinjer og rutiner for evaluering nedfelt i Kvalitetshåndboka, punkt ni "Evaluering av undervisningstiltak og studietilbud". Her presiseres det at alle emner skal evalueres minst hvert 3.år, og at studieprogrammene skal evalueres minst hvert 5.år og hvilke forhold som skal inngå i disse evalueringene. All evaluering skal også dokumenteres løpende i UiBs studiekvalitetsdatabase.

Det psykologiske fakultetet benytter ekstern programsensor årlig i de fleste studieprogrammene. Emne- og til dels programevalueringer gjennomføres rutinemessig. Svært mange av vurderingsformene i emnene innebærer at vi henter inn en ekstern sensor, hvilket alltid medfører en direkte eller indirekte tilbakemelding til fagmiljøene om faglig nivå, eksamensoppgaver o.l. Slike gjennomgripende ordninger utgjør en viktig del av all den evalueringen som skjer ved fakultetet.

Samlet sett legger instituttene og fagmiljøene ned et stort arbeid i studieevaluering. Dette skjer på mange måter, for eksempel ved å bruke standardiserte spørreskjema (med både lukkede og åpne spørsmål), fokusgruppeintervjuer av studenter, løpende samtaler i forelesninger, dialog med programsensor, faglige samtaler om eksamensresultater, rutinemessige vurderinger av eksamensgjennomføringen etc.

Forslag til standardrutiner for alle emneevalueringer

Som en basis gjelder at vi følger UiBs standardrutiner. Utover denne anbefaler arbeidsgruppen følgende når det gjelder emneevaluering:

- Det skal settes av tid til å evaluere emner hver gang de gjennomføres.
- I samarbeid med studentrepresentant legges dokumentasjon ut i studiekvalitetsdatabasen umiddelbart etter enhver emneevaluering i form av en kort helhetlig tekst som utgjør et sammendrag av data og erfaringer, og hvordan evalueringen blir fulgt opp. Dette skal sikre innsyn, dokumentasjon og informasjon
- Studentene (avtroppende og påtroppende) får tilbakemelding i form av et sammendrag av evalueringen, og her må muligheter og hindringer for endring av de forhold som evalueres, komme tydelig frem. For hver gjennomført rapportering i studiekvalitetsdatabasen, sendes følgende melding til studentene på emnet: «Evaluering av [emne] er gjennomført, se nettside .....».
- Informasjon om deltakende evaluering gis på alle informasjonsmøter for nye studenter. Her kan det også gis informasjon om evalueringsetiske forhold, som hvordan man formulerer seg saklig, blant annet ved å unngå sårende personkritikk.
- Ved oppstart av emner orienteres det om sist gjennomførte evaluering og oppfølgingen av den.
- Også studenters involvering i undervisningen bør gjøres til gjenstand for evaluering, for eksempel i hvilken grad de har fulgt opp initiativ fra lærer.

Her er noen eksempler på arbeidsverktøy og framgangsmåter:

- Eksempel 1: Utvikle en enkel mal for evalueringsrapporten som legges i studiekvalitetsdatabasen (type evaluering, hvordan den ble gjennomført, sammendrag, hvordan evalueringsdata ble meldt tilbake til studentene, og tanker om oppfølging).
- Eksempel 2: Utvikle et standardskjema for evaluering som så kan tilpasses det enkelte emne.
- Eksempel 3: Fokusgruppe (5-6 studenter) ved midtveisevaluering eller etter at emnet er ferdig. En slik gruppe kan eventuelt etableres i begynnelsen av emnet slik at studentene er spesielt oppmerksomme på sitt oppdrag.
- Eksempel 4: Invitere en student fra siste emnegjennomføring som blir med på orienteringsmøtet for nye studenter og som kan orientere om evalueringen.

Prosesen videre

Vi anbefaler følgende prosess framover:

1. For å kunne utvikle en intern kvalitetskultur rundt evalueringspraksis må prinsippet om deltakende evaluering bifalles på alle nivå, inklusive fakultetsstyret.
2. Følgende bør foreslås for fakultetsstyret:
  - Alle emner evalueres hver gang de gjennomføres.
  - I samarbeid med studentrepresentant legges dokumentasjon ut i studiekvalitetsdatabasen etter hver evaluering i form av en helhetlig tekst som utgjør et sammendrag av data og erfaringer, og hvordan evalueringen blir fulgt opp.
  - Informasjon om deltakende evaluering gis på alle informasjonsmøter for nye studenter.
  - Ved oppstart av emner orienteres det om sist gjennomførte evaluering og oppfølgingen av den.

- For hver gjennomført rapportering i studiekvalitetsdatabasen, sendes følgende melding til studentene på emnet: «Evaluering av [emne] er gjennomført, se nettside .....».
3. PSU bør være en viktig pådriver for implementering av deltakende evaluering og bør sette seg godt inn i ambisjonene og mulighetene som deltakende evaluering gir for øket studiekvalitet. PSU bør også informere alle studentrepresentanter i råd og utvalg om deltakende evaluering.
  4. Arbeidsdeling mellom emneansvarlig og administrativt personale må være klar. Rutinene bør fremgå i årshjulet for emnene.

Ressurser og tidsbruk

De foreslåtte ambisjonene og rutinene er implementert i en del fagmiljøer og emner allerede. Men for de fleste fagmiljø og personer vil deltakende evaluering innebære mer rapportering og ta mer tid enn i dag. Vi vurderer imidlertid deltakende evaluering som å utgjøre en nødvendig videreutvikling av emner og undervisning. Slik vi ser det, er det ikke nødvendig med ekstra ressurser for å gjennomføre de ovenfor nevnte tiltakene.